

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > בלבבי-ב 027 לשמה ושלא לשמה

בלבבי-ב 027 לשמה ושלא לשמה

התבוננות בכל רצון ורצון

נתבאר בפרקים קודמים, שבאדם טמונים שלשה חלקים: הכח הפנימי ביותר הוא כח האלוקות, רצונו יתברך, ובספרים הקדושים נקרא חלק זה "נקודת השכינה" ששורה בנשמה. הכח היותר חיצוני, הוא נקודת הרצון הפנימית של ה'אני' של האדם, שהוא "רצונו לעשות רצונך", והכח השלישי שבנפש הוא ה'אני' אשר פעמים רבות רוצה ח"ו את ההיפך מרצונו יתברך, והוא נקרא בספרים הק' "הנפש הבהמית".

בכל דבר ודבר שאדם ניגש אליו, יש לשלשת הכוחות הללו את הרצון לעשות את הדבר או לחדול ממנו.

בעצם, כל עבודת המידות כרוכה בהתבוננות בכוחות אלו. כל מידה, כל נקודה בעבודת ה', שאדם בא לתקנה - בלי יוצא מן הכלל - עליו לבדוק ראשית כל מה מניע אותו לעשות את הדבר? מה הן הסיבות שיכולות להניע, ומה הוא מרגיש בגלוי בנפש שיכול להניע אותו?

לדוגמא: מידת הכעס. כשאדם כועס, עבודתו היא להתבונן לפני המעשה או לאחריו [בד"כ בשעת מעשה אי-אפשר, כיון שהכעס עדיין בתוקפו ואין לאדם שליטה עליו כל-כך] מאיזה רצון נובע הכעס: האם הקב"ה רצה שיכעס, האם ה'אני' הפנימי רצה שיכעס? או שמא רק ה'אני' החיצוני הוא זה הרוצה לכעוס.

כמובן שהכל צריך להיעשות בהדרגה, אבל נדבר על הנקודה הכוללת שאדם צריך לשאוף להגיע אליה.

כשאדם לוקח את כל פרט ממהלך חייו - תורה, תפילה, מעשים טובים, אכילה, דברי הרשות וכו', הכל, בכל, מכל, כל - ומברר לעצמו כל מעשה ומעשה, האם הוא טוב או לא, כלומר: מי רוצה לעשות מעשה זה? מי רוצה לחדול ממנו? - אם הוא עושה כך, נמצא ראשית כל שאדם חי בעולם ברור מאד. ברור לו מה הם הדברים הטובים הגורמים לו לקרבת אלוקים, שהם נובעים מהרצון הפנימי "לעשות רצונך" ומקרבים את האדם לקונו, וברור לו גם אלו מעשים אינם טובים.

כל פרט ופרט, בשעה שאדם עובד לתקנו, עליו לנתח אותו בברור - הן בשעת ההתבוננות, והן בזמן הפרטי שהוא ניגש לדברים - ואז העבודה מתחלקת לכמה חלקים:

השלב הראשון, כמו שאמרנו, הוא ה"בירור" - בירור הדבר על כל מרכיביו, מי רוצה, ומי לא רוצה? למה רוצה? ולמה לא רוצה? וכו', כמו שהארכנו לבאר.

השלב השני - להתפלל לקב"ה שיזכה אותו לעשות רק מעשים ראויים ואמיתיים, ואילו מעשים שאינם ראויים שלא יעשה.

השלב השלישי, והוא כבר השלב הגבוה יותר, הוא עשיית כל דבר לשמה. ברור ששאיפת כל יהודי ויהודי צריכה להיות, לחיות רק למען הקב"ה! זו השאיפה ואליה אנו חותרים ומנסים לקרב את עצמנו לאורך כל הדרך. אך לעולם העבודה נעשית בדרך של הדרגה, ולא בצורה של 'קפיצת-הדרך', ולכך לא עוברים מיד ממהלך של שלא לשמה למהלך של לשמה [כמו שהזכרנו בפרקים קודמים, שאין קופצים מעולם של רע לעולם של טוב]. יש לעבור קודם כל את כל המהלך הנ"ל. כשאדם עובר את שלב ההתבוננות ואת שלב התפילה במשך תקופה ארוכה, העבודה שלו לאחר מכן היא לצרף בכל מעשה את הלשמה ואת

השלא לשמה יחדיו, ולא לנסות לעבוד רק לשמה באופן מיידי.

חיזוק נקודת השמה

ניתן כמה דוגמאות כדי להמחיש את הענין, אבל הנקודה היא אחת: בכל דבר ודבר שאדם עושה, הוא לא יוצא ממצב של שלא לשמה ועובר מיד ללשמה. הוא יוצא ממצב של שלא לשמה, למצב של שלא לשמה ולשמה מעורב יחד.

לדוגמא: אדם מתיישב ללמוד. הוא מתחיל לברר לעצמו מהיכן נובע הרצון ללמוד: מצד הרצון הפנימי, ודאי שהקב"ה רוצה שיישב וילמד, ושצורת הלימוד תהיה מושלמת עפ"י כל גדרי ההלכה. הרצון של ה'אני' הפנימי הוא "רצוננו לעשות רצונך", כלומר גם אני רוצה לעשות רצונך ולשבת וללמוד. אולי אינני מרגיש זאת, אך כך הוא רצון ה'אני'. ואילו הרצון החיצוני מעורב: רוצה, ולא רוצה! לא רוצה מצד העצלות וכדו', אבל מאידך גיסא הוא רוצה ללמוד משום שהוא חפץ בכבוד, ומפחד מעונשי הגוף וכו' - כל אדם ואדם לפי הסיבות שישנן אצלו.

סוף כל סוף, לאחר כל החשבונות, הוא מתיישב ליד הגמרא ומתחיל ללמוד. מדוע כעת הוא יושב ולומד? - אם הוא עובד שלא לשמה, הריהו לומד מחמת הכבוד, מחמת הגאווה, או מחמת הפחד מעונש על בטול תורה. נמצא, שכל המעשים הם "שלא לשמה".

ובאמת, עבודת האדם היא ללמוד לשמה, ללמוד רק על מנת לעשות נחת רוח לבורא ית', בלי כל רצון של גאווה, כבוד, או רצון להפטר מעונשי הגהינום ולזכות לגן-עדן, וזוהי עבודה קשה עד מאוד!

מהי, אפוא, הצורה האמיתית שאדם צריך לגשת ללימודו?

לאחר שיברר לעצמו את כל הרצונות, יתפלל לקב"ה שיאיר לו את הרצון האמיתי, לעשות מעשים "לשמה" באופן גמור, ויאמר לקב"ה כך: "ידוע לי שהרצון הפנימי שלי הוא לעסוק בתורה על מנת לעשות לך נחת רוח, הרצון החיצוני שלי הוא ללמוד משום כל אותן סיבות "שלא לשמה", אבל, רבוננו של עולם, אני מרגיש שקצת קצת קיים בי גם רצון ללמוד לשמה! כמה? אולי אחוז אחד, אולי פחות, ואולי יותר [כל אחד לפי ענינו]. ובכן, רבוננו של עולם, אני ניגש ללמוד גם כדי לעשות לך נחת-רוח, וגם כדי למלאות את הרצונות האישיים שלי. עזור לי שנקודת הלשמה תתחזק, ונקודת השלא לשמה תלך ותחלש".

וכך, לאט לאט, במשך הזמן הוא מלבה בעצמו את הרצון הפנימי ללמוד עוד ועוד לשמה, כל פעם מעט, לא בהתלהבות גדולה, אלא בשקט פנימי, בהדרגה וביציבות, הוא מקרב את עצמו עוד קצת לשמה, ומתנתק לאט לאט, מתקופה לתקופה, מהרצונות של הלא לשמה - הכל מתוך תפילה לקב"ה שיעזרהו להתקדם כשאיפתו הטהורה.

זוהי דוגמא אחת.

דוגמא נוספת: אדם מחליט לעשות מעשה חסד. הוא שמע שפלוני חולה, והחליט לנסוע לבקר אותו בבית החולים. לפני שהוא יוצא לדרכו, עליו לעמוד ולברר לעצמו מה הן הסיבות לרצון אצלו לנסוע, ומה הן הסיבות שגורמות לו שלא לרצות לנסוע. ובכן, הסיבות לא לנסוע: ראשית כל, הנסיעה עולה כסף. בנוסף, זהו מעשה קשה, לא נוח, מעייף וכו' - כל אחד לפי ענינו. לאחר שבירר לעצמו למה הוא לא רוצה לנסוע, יברר לעצמו למה כן לנסוע - או מהמדרגה העליונה או מהמדרגה התחתונה.

הוא אומר לעצמו כך: האם הקב"ה רוצה שאסע? - כן! [הכוונה באופן שמבחינת המצוה ברור שעליו לעשותה, כי יש פעמים שחיוב המצוה מוטל בספק]. הנקודה הפנימית שלי, של "רצוננו לעשות רצונך", רוצה לנסוע? - כן! נמצא שבעומק הפנימי גם אני רוצה לנסוע. לעומת זאת בחיצוניות של ה'אני' שלי, האם אני רוצה לנסוע או לא? - מצד אחד לא רוצה, כי הדבר כרוך בהוצאות כספיות, מאמץ גופני וכו', מצד שני רוצה, כי לאחר שפלוני ישתחרר מבית-החולים הוא יחזור לשכונה, וכשיפגוש אותי ישאלני מדוע לא באת לבקרני? ואז לא יהיה לי נעים, אתבייש ממנו. א"כ כדי למנוע מעצמי את אותם בזיונות, אלך לבקרו "שלא לשמה".

לאחר שסיים לברר לעצמו את כל זה, הוא עומד בתפילה לפני הקב"ה ומבקש ממנו: "רבוננו של עולם, יודע אני שמדרגת הלב שלי היא, שהרצון לנסוע נובע מרצונות חיצוניים. אנא ממך, עזור לי שהסיבה האמיתית והיחידה שמחמתה ארצה לקיים את המצוה תהיה רק כדי לגרום לך ית' נחת רוח, ולא לשם השגת הבל הבלים!"

כלומר, האדם מודע לרצונות שלו, שרובם המוחלט הוא שלא לשמה, והוא מתפלל לקב"ה שהרצון האמיתי, שהוא "רצוננו לעשות רצונך", יתגלה בנפש ואז ירצה באמת לעשות כל מעשה אך ורק "לשמה".

לאחר מכן הוא מתכוון לנסוע, והוא שוב אומר לקב"ה: "למעשה, בסופו של דבר למה אני נוסע? - אני רוצה לנסוע לשמה וגם שלא לשמה. קיים בי מעט רצון לעשות לך נחת רוח, והרבה רצון להשיג את הטובות האישיות שלי". והוא מוסיף ומתפלל לקב"ה שהרצון לעשות לשמה יהיה אצלו חי ובוער, בגלוי, אך יודע שבינתיים הוא עושה מעט לשמה, והרבה שלא לשמה. זוהי צורת ההדרגה של הדברים.

התגברות נקודת הלשמה בנפש

כמובן הפרטים הם רבים, ואנחנו נפגשים בחיי היום יום באינספור מעשים, כדוגמת תאות האכילה שהזכרנו לעיל.

גם כאן אדם צריך לברר לעצמו, האם הוא רוצה לאכול מאכל זה, או לא רוצה. מצד אחד הוא רוצה כי יש בו תאוה, הלא היא "הנפש הבהמית", מצד הרצון של הבורא, יתכן שהקב"ה רוצה שיאכל רק חלק ממנו, או אולי את הכל רק עם פחות טעם וכו'.

הוא ניגש למעשה לאכול מאכל שברור לו שמצד אכילה לשמה אין כל סיבה לאכול. בעצם הוא כבר שבע, וזהו מאכל שכולו תאוה, אלא מאי? הוא מרגיש שהוא לא יכול לעמוד בפני הפיתוי. ובאמת, אין בזה שום איסור, הוא גם מקפיד לברך עליו לפני אכילתו בכוונה גדולה, ועם כל זאת, הוא יודע שמצד נקודת האמת הפנימית, לקב"ה אין קשר למאכל הזה, ולא יפיק ממנו שום נחת רוח!

הוא אמנם אוכל, אבל לפני האכילה הוא נעצר שתי דקות ומתפלל. פונה אל הקב"ה בתפילה ובתחנונים: "אנא, עזור לי שאזכה באמת להרגיש שאינני צריך לאכול מאכל זה!"

בצורה כזו, אף שבסופו של דבר אכל, אבל את "עוקץ" האכילה הוא הפיל! הוא אוכל עוד פעם, ועוד פעם, אבל זוהי אכילה עם יסורים, עיקר התאוה כבר פג, הרדיפה אחרי האוכל נפלה!!

ישנם עוד דרכים איך לעבוד את הקב"ה בנקודה הזו, אך הכיוון הכללי הוא אחד. נקודת הפתיחה שאדם יוצא ממנה, היא מצב שבו מעורבים הלשמה עם שלא לשמה. בתחילה המעט הוא לשמה, והרוב שלא לשמה, ועבודת האדם היא לשנות את האחוזים ע"י המעשים שלו, כלומר לגרום לכך שיהיה יותר לשמה ופחות שלא לשמה.

זוהי עבודה ארוכה, ויש להתקדם בה בהדרגה, באיטיות וביסודיות. עוד לשמה ופחות שלא לשמה וכו', כך לאט לאט יתקדם. וכשאדם עולה, ראשית יגיע למדרגה שיהיו אצלו דברים שיוכל לוותר עליהם. ולא דוקא מצד המלחמה, אלא מצד ההרגשה הפשוטה שאיננו צריך אותם, כיון שנקודת הלשמה קבלה בנפשו משקל גבוה יותר, ונקודת השלא לשמה נחלשה.

כמובן, ישנם דברים שנקודת השלא לשמה תקפה בהם מאד, ישנם דברים אחרים שבהם נקודת הלשמה והשלא לשמה כמעט שווים, וישנם דברים שנקודת הלשמה בהם חזקה יותר. ככל שאדם מגביר את נקודת הלשמה שבו, הלשמה לא מתמקדת רק בנקודה שהוא מתעסק, אלא מקבלת משקל עמוק בנפש בגלוי, וממילא היא תפרוץ בנקודות אחרות, אבל הכל צריך להיעשות בהדרגה ובאיטיות, להנמיך את נקודת השלא לשמה, לאט לאט, עד שמגיעים למהלך אמיתי, שלנקודת הלשמה יהיה את המשקל העיקרי בנפש, ואילו לנקודת השלא לשמה יהיה פחות משקל בנפשו. ישנם אמנם עוד חלקים רחבים שהוא עושה שלא לשמה, אבל התשוקה הכללית שלו הממלאת את לבו, היא לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

באופן זה, נקודת הלשמה תקיף אצלו את כל עבודתו במשך היום, אך גם אז ימשיך להתפלל לקב"ה שהמיעוט של הלא לשמה יהיה בטל לפני הלשמה, ואז עבודתו תהיה הרבה יותר קלה, כיון שנקודת הלשמה כבר קיבלה תוקף של רוב בנפשו, ממילא, באופן טבעי, הוא חושב במשך היום הרבה מאד על ענין הלשמה, וזוהי מחשבה ששורשה לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו.

חקר האמת הפנימית בעבודת ה"לשמה"

אדם עובד בהדרגה, עוד ועוד, עד שנקודת השלא לשמה הולכת ונחלשת, ונחלשת, ונחלשת, והוא מתחיל להרגיש שעיקר המעשים שלו נעשים לשמה, ואז העבודה המוטלת עליו הרבה יותר דקה: לקחת כל מעשה ומעשה, ולבדוק שאולי מה שנראה לו שהוא עושה לשמה, בעצם הכל דמיונות.

כלומר כך: בתחילת עבודתו עובד האדם בכל פרט להתבונן אם הוא נעשה לשמה או שלא לשמה, והוא מנסה לחזק את כח הלשמה ולהחליש את השלא לשמה. כאשר מגיע האדם למהלך שהוא מרגיש שעיקר רצונו הוא לשמה, שם הוא ניצב בפני סוג של עבודה שונה לחלוטין.

בתחילה יצר הרע משכנע את האדם לעשות מעשים שלא לשמה. לאחר שזוכה האדם שעיקר עבודתו תהיה לשמה, היצר הרע מנסה לבלבל אותו לחשוב שהוא אכן עושה לשמה! הנגיעה הפנימית האישית של האדם מוליכה אותו בהרבה דברים, ונראה לו כל הזמן שהוא עושה לשמה, אבל האמת היא שהרבה חלקים נעשים שלא לשמה! בעומק הנפש סיבות עשייתם הן שלא לשמה! לכן, עליו לחקור היטב בנפשו לראות היכן הוא עומד!

נקודת עבודה זו, מוטלת על האדם לאורך כל ימיו חייו. גם הגדולים שבגדולים, תמיד חשדו את עצמם, אולי המעשים שלהם אינם לשמה באמת, וגם מה שנראה על פני השטח כמעשה "לשמה", לאמיתו של דבר אינו לשמה!

אם אדם מגיע לשלב שהוא לא מרגיש שיש בו כלל נקודות שלא לשמה - ידע נאמנה שהגיע לעולם של דמיונות!... אין כזה דבר שהכל נעשה לשמה! הרגשה כזו מלמדת על טעות מובהקת לאורך כל הדרך!

לעולם, אצל כל אדם, ישנן נקודות שהוא מרגיש בהן שהן נעשות שלא לשמה, וגם אם זכה שהן אחוז מועט מרצונותיו, ימשיך להתפלל לקב"ה שיעזרהו לעקור אותן מלבו, וזה שייך לעבודה הקודמת שהזכרנו.

לאחר שזוכה אדם ורובו שקוע ומוכנס בעולם של "לשמה", עבודתו כעת היא לחקור ולבדוק אם העולם של ה"לשמה" שלו הוא אמיתי, או שמא אין זה אלא של דמיונות. פעמים רבות כשאדם אומר: "אני עושה מעשה זה וזה למען שמו יתברך" אלו דיבורים בעלמא, אבל בעומק הנפש, הנפש רחוקה מהשגת מדרגת ה"לשמה".

כדי לבצע בדיקה זו בנפש אם אכן עושים דברים לשמה או לא, נדרש מהאדם חוש דק מאד מאד בנפש. מי שיש לו את החוש ואת ההבחנה הזו, ירגיש מיד בשקר הפנימי שמאחורי כל מעשה, ולא יהיה אפילו מעשה אחד שלא יחשוד בעצמו שאולי הוא נעשה שלא לשמה.

בכל מעשה ומעשה צריך אדם לחשוד, אולי הנקודה האמיתית כאן היא ה"שלא לשמה", וה"לשמה" היא שקר, ואין זו אלא הטעייה של היצר הרע שנועדה להטעות אותו ולהחדיר בו את האשליה שהוא עובד "לשמה"!

כדי לחיות במהלך כזה של חיים, צריך לחיות במדרגה גבוהה מאוד, עם בקורת פנימית חזקה ביותר! מצד אחד על האדם לחשוד את עצמו בכל דבר ודבר שאולי הוא לא עובד לשמה, מצד שני הוא חייב לעשות, כי אם יסתפק במחשבות לבד - לא יעשה דבר, כמו שכתב ה"חובות הלבבות" בענין הזהירות, שיש להזהר שלא להזהר יותר מדי, כי מרוב זהירות עלול אדם לפרוש מכל דבר ולא לעשות שום מעשה...

על השאלה "כמה כן, וכמה לא?" אין תשובה חד משמעית. הדבר קשור ללבו של כל אחד ואחד ותלוי במדרגתו האישית, אבל צריך לזכור כאן נקודה יסודית מאד: "שפכי כמים לברך נוכח פני ה'" - אדם מוכרח לשפוך את לבו יום יום לפני הקב"ה, ולבקש ממנו שיכוון אותו לאמת. אם אדם אינו מתחנן לקב"ה מעומקא דלבא ממש, שיכוון אותו לאמת - יתכן בהחלט שיפול באותן נקודות דקות ומטעות.

חיפוש האמת - עבודת חיים

נקודה זו אינה אמורה רק ביחס לענין ה"לשמה". היא מקיפה את כל מה שדברנו מראשית עד גמירא.

על כל דבר ועל כל ענין מביט האדם דרך העיניים שלו, ולא תמיד יש באפשרותו ללכת ולשאול. גם אם ישאל, אין הכרח שהנשאל יבין אותו כראוי. ממילא, יכול אדם לבנות לעצמו מהלכים שלמים, ובעצם הכל בנוי על יסוד מוטעה. הוא שמע יסודות נכונים, אך לא הבין אותם כל צרכם. הוא חושב שהוא מבין אותם, ובונה את כל עבודתו על הדברים שחושב שהוא שמע, וכך הוא ממשיך הלאה והלאה, ונראה לו שאף שישנן לפעמים גם נפילות, מ"מ באופן כללי הוא מצליח...

השאלה היא, אפוא: כיצד באמת יכול אדם להיות בטוח שדרך עבודתו נכונה?

התשובה האמיתית למי שמחפש את האמת היא, שאכן מי שסבור שהוא בטוח בדרכו - טועה טעות יסודית ביותר! כל ימיו, צריך אדם צריך לחשוב את עצמו שמא הוא טועה, ומידי יום יתפלל לקב"ה ויבכה מעומקא דלבא! על מה? - "רבוננו של עולם, אולי אני טועה! אנא, העמד אותי על דרך האמת!"

הסבא מנובהרדוק זצ"ל, כשהיה כבר מבוגר מאוד, אמר, שאם היה יודע על אדם היכול לדבר איתו ולהראות לו את האמת - גם אם היה בחוץ לארץ, היה נוסע אליו כדי לקבל ממנו את האמת!

כל יום ויום, כל תקופה ותקופה, היה הסבא זצ"ל בודק את דרכו אם היא אמיתית, או חלילה לא. וגם אם היא אמיתית, מי אמר שהיא שייכת לו וכו'.

אין בעולם מושג שאדם יכול להיות בטוח! רק רשעים בטוחים, אבל צדיקים כל ימיהם חוששים שמא אינם עושים כראוי את העבודה המוטלת עליהם. אלא שיחד עם החשש, הם עובדים את הקב"ה בשמחה, משום שמצידם הם עושים את מה שהם יכולים, הם עובדים בכל כוחם עד כמה שניתן, ומתפללים יום יום לקב"ה שיכוון אותם לאמת שמא הם טועים, וממילא הם בטוחים שהקב"ה יאיר להם את דרכם.

אבל כל זאת בתנאי שאדם עושה כל ימיו את כל מה שצריך, והוא מתפלל לקב"ה יום יום, ואפילו כמה פעמים ביום: רבש"ע, אולי מה שאני עושה זו טעות? אולי הטעות היא בפרטים? אולי הטעות היא בכל הכלל? אין בטחון בחיים! לאחר שאדם יוצא מן העולם הזה, יכול הוא לדעת באמת אם עשה כראוי או לא. כשיבוא לבית דין של מעלה ויחקרו את עומק לבבו, אז יוכל לדעת את האמת, אך בעולם הזה אין אמונה בשום דבר.

"הן בקדושו לא יאמין" (איוב טו, טו), ולא רק שהקב"ה אינו מאמין, אלא זוהי עבודתו של כל יחיד ויחיד, כמו שאמרו חז"ל: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" (ברכות כט ע"א). ואין הכוונה שמא רק מחר תיכשל, אלא עליך לחשוש אולי הדרך שאני דורך בה היום מוטעית היא! אולי לא זו הדרך שדרכו בה גדולי ישראל? אולי אינני מבין אותה כראוי, אולי אני לא משייך לעצמי את העבודה הראויה לי וכו'.

אי אפשר להיות בטוח בחיים בכלום! רק דבר אחד מוטל עלינו: להתפלל לקב"ה שיראה לנו את האמת!

הסכנה הגדולה ביותר שאורבת לשומע את דברינו עד כאן, היא שיחשוב שיש לו דרך ברורה, הוא כבר יודע, באפשרותו לנסות להתחיל, והוא ודאי יצליח... הוא אמנם יצליח לנסות, אבל לא בטוח שגם יצליח... אם לא יבכה יום יום לקב"ה ויבקש ממנו: "העמידני על דרך אמת, אולי לא הבנתי את הדברים כראוי", לא בטוח שיזכה לצעוד בדרך האמת.

מי יתן ויקרבנו הקב"ה לעבודתו וינחנו בדרך הראויה והמתאימה לכל אחד מאיתנו.

- [בלבבי משכן אבנה - ח"ב] 1]
- [עולם הביטחון] 2]

Source: <http://bilvavi.net/shiur/לשמהושלאלשמה/027-ב-בלבבי>

Links

- [1] <http://bilvavi.net/bilvavi.beis>
[2] <http://bilvavi.net/bitachon>